

BORDÓ, 'diversos objectes a manera de bastó, especialment el del romeu o caminant', també fr. *bourdon* i comú entre les llengües romàniques, probablement derivat del verb antic *bordir*, *baordir*, fr. ant. *behourder* 'justar, tornejat amb la mena de llança dita *bordó*', verb d'origen germànic que en català ha pres més sovint la forma BORNAR. □ 1.ª doc.: fi S. XIII, Desclot, R. Llull.

Així mateix it. *bordone*, fr. *bourdon*, oc. *bordon*, cast. *bordón* [segon quart S. XIII, Berceo], port. *bordão*.¹ Se solia admetre que el ll. vg. BURDO, -ONIS, poc o molt documentat en el sentit de 'mul', havia pres el significat de 'sustentador', d'on 'bastó' (així REW, FEW, *AlcM*, dubta *AlcM*₂).² Només Littré va proposar l'etimologia present. Però MzPi. (*Infantes de Lara*, p. 5n. i gloss.) féu observar que els mss. de la 1.ª Cròn. Gral. i de la Cròn. de 1344 alternen *bordon* i *bobordon*, amb *boordo*, *bobordo* i *bojordo* d'altres mss., per designar la vara o llançó amb què hom tirava a un cadafal o taulat; i en francès antic i mitjà i oc. ant. apareix *bordon*, *bourdon*, com a nom d'una espècie de llança (FEW I, 632b), cf. fr. mj. *bourdoir* 'galeria', *bourder* 'aturar-se en sec', oc. ant. *bordir*, *burdir*, *baordir* «behourder, jouer, danser, bondir» (PDPF) i altres derivats indubtables del germ. *BIHURDAN (veg. BORNAR), FEW I, 357b.

En català antic aquesta arma és la que sovint apareix en la forma *bordó*: no es tracta de cap mena d'espasa (contra el que diu *AlcM*, § 5), com ho demostra evidentment el fet de ser llançada al lluny, i així ho veiem ben clar ja en Desclot: «altre cavaller francès --- tramès-li un *bordó* que aportava, e ferí-lo per les lonçes, sí que'l servent romà mort al camp» (Cròn., cap. 159). Cosa semblant veiem en un doc. de 1324, Finke, *Acta Arag.* III, 453 (cf. el text s. v. *ESGUERRAR*), «e lo cavaller tench-se per mort e va gitar lo *bordó* que tenia, e reté's a ella», Muntaner (cap. 124), i sovint en passatges posteriors de la seva crònica).

Era fàcil partint d'això la comparació amb el gros garrot del pelegrí, sobretot perquè aquest acabava en una virolla punxeguda o guaspa, igual que la que capça una llança; i aquest *bordó* no era gens rar que fos usat agressivament o defensiva pel romeu quan l'atacaven, i altres vegades. Amb aquest sentit també apareix a la fi del S. XIII, en Llull: «los pelegrins e ls romeus, sényer, veem que porten *bordó* e esportella» (*Contempl.*, 113.2; de nou *Arbre de Sci.* I, 130). El caminant descansa feixugament sobre el *bordó*, i sovint s'hi repenja, en un indret, fent-hi parada, d'on la frase de Jaume Roig, *Spill*, «casa segura / plasent e rica, / lo *bordó* hi fica, / fes-hi mallada, / pren-hi posada» (v. 12790). Continua des de llavors essent segurament la més coneguda de les accs. del mot: «pare, feu-me un *bordó*, / y vós mare una esclavina, / que me'n vuy anà pel món / vestida de pelegrina», *Romllo*.³ 219F.

Vegeu així mateix altres menes de bastó en *AlcM*, §§ 3 i 4; especialment aquesta: 'els bastons que sostenen el palli en una processó', que ja trobo en unes

ordinacions del cerimonial de la ciutat de Barcelona, de l'any 1378, per a la processó de Sant Jordi: «los primers *bordons*: Compte d'Empúries, Compte de Cardona; los *bordons* del mitg: Lo Senyor Rey, lo Infant Dn. Martí [Bruniquer modernitza algun detall lingüístic en reproduir les rúbriques antigues]; los dos *bordons* derrers: Micer Pere Terré, Conseller en Cap; En Galceran Marquet, Conseller segon» (*Rúbriques de Bruniquer* I, 285). D'ací ve l'expressió de l'astronomia popular *Els Tres Bordons*, comparats amb els tres pallis inseparables d'aquests tàlems, que van movent-se en el cel, com m'explicaven en termes ben inequívocs a Cardós i Vall Ferrera: «*les Bordons* són tres estels que van de cordó» (Estaon, 1934), «tres estelets petits, tots agafats de renglera, a darrere de les Cabrelles» (a Farrera i Arcu, 1935); també s'usa un poc *Es Tres Bourdous* en gascò, però més sovint el sinònim *Es Tres Hustets* ('bastonets, fustetes') (Rohlf, *Le Gc.*, § 117); s'usa, ultra el Pallars, a Ribagorça, Pla d'Urfell, Ribera d'Ebre, Maestrat i Plana de Castelló.⁴

En la poesia occitana, partint de la idea de 'bastó, tronquet llarg' el mot prengué el sentit de '+espècie de vers' o 'part d'un vers': també en deien, i això ens prova l'origen semàntic del mot, *bastó*, *bordonet* o *verset* (Cases i Homs, que en dóna moltes cites en el text del *Torcimany* d'Aversó, a l'índex, II, 429). Com que el tipògraf de vegades se salta tot un vers per errada, això explica l'acc. '+falca tipogràfica que consisteix a ometre en la composició tot un passatge, generalment perquè es troba comprès entre dos mots idèntics, pres l'un per l'altre» (DFa.) (sovint, en efecte, són dos versos consecutius que comencen igual); també en provençal se'n diu *sautà 'n bourdown*, *faire un bourdown* (TdF I, 333a). També es deu partir de la idea de vers en l'acc. 'espècie de falca o reble que usen ximplement, sense gaire sentit (*dallonses*, *vaja*, etc.): ja el definia i exemplificava en castellà (però també és català) Juan de Valdés en el S. XVI: «aqueste, pus, assí, no sé qué --- son *bordones* de necios --- que algunos toman a que arrimarse, quando, estando hablando, no les viene a la memoria el vocablo --- unos ay que se arriman a *çentendéisme* --- otros se sirven de *pués*, y otros de *tal* --- otros diziendo *tomé y vineme*, y *tomamos y vinimos*)» (*Diálogo de la Lengua*, NCl., 149.1).

Algunes accepcions tècniques: 'sortint de secció circular en una motllura' (gravat en *AlcM*; DFa.), d'on després 'ratlla de relleu longitudinal obtinguda en els teixits mitjançant fils gruixuts per defecte del lligat', etc. (Pons, *Vocab. dels Teixits*, BDC IV, s. v.); posen un obrer entès per desfer-los, pagant-lo a part, i el meu avi es planyia d'haver-se consumit desfent-ne, per aguantar la casa amb la paga, quan el meu pare fou desterrat (carta de P. Coromines, 15-IX-1897).

És un mot d'origen diferent el fr. i oc. *bourdon* 'borinot' (de l'onomatopeia *bourdonner* 'bonir, zumzejar, botzinar') (cf. Josep S. Pons, *Canta-Perdiu*, p. 144, *bordó*), d'on després 'la corda més gruixuda i que dóna el so més greu en els instruments de corda,